

a

llegim

46-47

- Uxue Apaolaza i Iban Zaldúa, dos grans noms del conte basc
- 'L'ull i la navalla', d'Ingrid Guardiola

48-49

- Cafè Central publica 'Instint', de Wyslawa Szymborska
- Subhash Jaireth deixa de ser inèdit en català

Qui ha assassinat la crítica literària?

Periòdicament rebrota el debat sobre l'estat de salut de la crítica literària catalana. Quines han de ser les seves funcions i quins els seus límits, si és que n'ha de tenir? Parlem amb professors, escriptors i crítics per saber quin balanç fan del context actual, i quins camins pot emprendre l'anàlisi de textos literaris en un futur pròxim

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

PERA MARINA ESPASA UNA RESSENYA ÉS "UNA LECTURA APROFUNDIDA" PERÒ TAMBÉ "UN EXERCICI DE CONTEXTUALITZACIÓ"

"LA CRÍTICA NO ÉS UN MÈTODE PER AVALAR O SUSPENDRE UN TEXT", DIU MARC ROVIRA: "DEMOSTRA PER QUÈ FUNCIONA O NO"

nars de ressenyes de literatura catalana. "Treballo per a un diari del que abans se'n deia de «gran difusió» –explica–. Cada mitjà té les seves particularitats i també els mateixos mitjans canvien al llarg del temps. Quan escric una ressenya estic dirigint-me a l'espai públic, i això vol dir que tinc en compte tant la meua opinió personal com el lloc on publico el text i, finalment, la consciència de formar part d'un sistema literari concret, el català".

El perill de l'anàlisi

En quin punt la duresa es converteix en supèrbia?

"Fer crítica és fer moltes coses: una lectura aprofundida i un diàleg amb el text, un exercici de contextualització literària, històrica i cultural, l'expressió d'un punt de vista –explica Marina Espasa, escriptora i crítica de l'Ara Llegim–. Quan faig la ressenya d'un llibre n'analitzo la ductilitat de l'estil, la versemblança i la credibilitat dels personatges, el treball amb la llengua, la vivacitat i la profunditat de pensament: com més n'hi ha, més viu és el llibre. I provo de transmetre entusiasme i emoció quan n'he sentit durant la lectura".

Ponç Puigdevall, que publica ressenyes des de fa més de dues dècades a *El Punt* i actualment n'escriu per al *Quadern d'El País*, considera "que qualsevol ressenya literària és vàlida sempre que sigui vàlida literàriament". Per a Puigdevall, els textos que escriu són "unes instruccions d'ús per fer funcionar el joguet que el lector ha anat a buscar a la llibreria". David Castillo porta 35 anys treballant com a periodista cultural a l'*Avui* –actualment *El Punt Avui*–, on ha publicat reportatges, entrevistes i ressenyes, a més de dirigir el suplement *Cultura*, en actiu fins a aquesta primavera. "La crítica als diaris ha de tenir un interès orientatiu i periodístic –diu–. Ha de ser llegidora i interessant com qualsevol article que surt al diari. La duresa no m'agrada, ni en l'esport ni tampoc literàriament, perquè això implica una supèrbia del crític". Marina Porrás, que escriu ressenyes a *La Llança*, no comparteix aquesta opinió: "Si només ressaltem les coses bones dels llibres alimentem un sistema cultural autosatisfet –diu–. Si el text que analitzem no funciona s'ha de poder explicar. En cas contrari, intoxicuem el sistema literari des de dins".

"Ni els lectors, ni els editors ni els capos dels diaris s'han de preocupar pel que diem en una ressenya", afegeix Puigdevall. Simona Škrabec, que a més de col·laborar a l'*Ara Llegim* escriu per a *L'Avenç* i *L'Espill*, defensa "el treball analític" que representa una crítica literària. "L'extensió més llarga o més breu no ha de ser necessàriament un valor afegit –defensa–. A vegades, l'espai que tens als mitjans et permet escriure articles que diuen més que un treball acadèmic. Cal considerar que les ressenyes formulen preguntes a textos que sovint acaben de ser publicats i que, per tant, són pràcticament desconeguts. Enceten maneres de llegir".

Obrir espais de debat

El repte de ser rigorós i alhora pròxim als lectors

Al debat sobre la severitat o la permissivitat de la crítica literària s'hi afegeix la possible distorsió valora-

tiva segons l'editorial i les circumstàncies en què aparegui el llibre. En aquest sentit, David Castillo opina que "sempre cal tenir en compte l'obra per damunt de l'autor". Guillemon no obvia el context: "En la literatura catalana les males praxis van començar a la dècada dels 80, quan es va començar a inflar una bombolla editorial que no va esclatar fins al 2008 –diu–. Hi van contribuir els agents literaris i les mateixes editorials, que van arribar a pagar un sou mensual als autors mentre escrivien el llibre". Amb l'arribada de l'última crisi "va esclatar tot" i es va donar "un retorn a la realitat" que ha permès "eliminar molta porqueria". Així i tot, la inflació que encara representen determinats premis literaris i l'abisme que s'obre entre editorials que pertanyen a grans grups –i encara poden oferir bons avançaments, a més d'ordir campanyes de publicitat– i una estesa creixent de microeditorials introdueix desigualtats notables pel que fa al posicionament i l'anàlisi de determinats llibres. Marina Porrás és, en aquest aspecte, taxativa: "Les preses de pèl ja no funcionen".

La Lectora, que es defineix com a revista digital de crítica literària, ha nascut en ple terrabastall. L'han impulsat Gemma Medina, llicenciada en filologia catalana i teoria de la literatura; Gerard Cisneros, llicenciat en filosofia, i Marc Rovira, llicenciat en filologia catalana, hispànica i teoria de la literatura. "Hi ha espais de crítica que funcionen com un engranatge més del sistema literari, però després hi ha crítics que encara posen la literatura al centre –explica Rovira–. *La Lectora* es vol col·locar a la trinxera del discurs, en un espai intermediari entre la ressenya periodística i el text acadèmic. Tal com ho veig, la crítica no és un mètode per avaluar o suspendre un text, sinó que vol demostrar per què funciona o per què no". També és, tal com explica a l'article *La (dis)funció de la crítica*, apel·lant a Terry Eagleton, una formulació que des del segle XX s'exerceix des de les universitats i el mercat. "El primer àmbit genera discurs, però s'allunya de la comunitat de lectors –escriu–. El segon és a prop dels lectors, però el seu discurs s'allunya de l'esfera cultural i serveix, segons Eagleton, als principals interessos econòmics de la indústria cultural".

"La filologia catalana hauria de participar més en els debats crítics i s'hauria de mullar més –reclama Francesco Ardolino–. Hi ha pocs professors universitaris que hagin col·laborat regularment als mitjans: una de les excepcions és Xavier Pla". I Ardolino mateix, vinculat a *Caràcters* des de fa dues dècades. Des d'un vessant acadèmic, cal recordar l'aportació de revistes com *Els Marges*, fundada per Joaquim Molas el 1974; *L'Espill*, impulsada per Joan Fuster el 1979, i la revista de poesia *Reduccions*, que va arrencar el 1977. "Una bona manera d'actualitzar-nos seria obrir una col·lecció de traduccions d'assajos sobre crítica dels últims vint anys amb pròlegs extensos que les acostessin al nostre context –continua Ardolino–. El mètode historicista i l'oposició a aquesta proposta ens ha preocupat massa. Caldria veure si la crítica catalana es pot abordar també semiòticament o antropològicament". ♦

"Constatem una banalitat: la mort de la crítica militant. O, si volem ser més positius, l'estat moribund en què es troba". Aquestes paraules de Francesco Ardolino, doctor en filologia catalana i professor de la Universitat de Barcelona, han tornat a revifar un debat periòdic: quina és la salut de la crítica literària i què cal fer per millorar-la? "Potser més que parlar de mort hem de dir que s'ha perpetrat un assassinat, o un intent encara no del tot aconseguit de matar la crítica literària", explica, matisant les paraules que va pronunciar a l'Institut d'Estudis Catalans a finals d'octubre.

Ardolino creu que hi ha dos factors que han contribuït a eixarrear el discurs de l'anàlisi de textos literaris: l'un és el paper dels mitjans de comunicació, que ens han instal·lat "en temps més ràpids, que escurcen la reflexió"; l'altre, "el ritme editorial de publicació", que s'ha incrementat exponencialment les últimes dècades. "El crític ha de treballar més de pressa i tothom l'ataca –continua–. La crítica militant apostava per unes obres segons la funció ideològica que podien tenir. Quan Calvino va publicar *Si una nit d'hivern un viatger* el 1979, va aparèixer una ressenya duríssima sobre el llibre perquè significava l'entrada de l'autor en la postmodernitat, un camí que el crític considerava erroni, però alhora el text afirmava que Calvino continuava sent el millor autor del moment".

Una feina conflictiva

"El crític divideix i es converteix en dissident", diu Reich-Ranicki Màrius Serra repassava el context crític català en un article a *L'Espill* del 2007. Amb la represa de l'edició catalana a finals dels 50, "el panorama era dominat per tres noms referencials que representaven tres línies d'actuació: Joan Triadó (l'escola), Joaquim Molas (la universitat) i J. M. Castellet (l'editorial)". Una mica més tard, a la dècada dels 80, "coincidint amb la incorporació massiva d'estudiants a filologia i el creixement de l'oferta en català" –recordava Serra aquesta setmana–, van aparèixer nous noms, que s'afegien als esmentats, "com ara Àlex Broch i Julià Guillemon". "La crítica literària sempre serà conflictiva, forma part de la seva essència", afegeix. La posició no està gaire allunyada del que Marcel Reich-Ranicki afirmava a *Sobre la crítica literària* (1970), publicat a Elba en castellà el 2014: "El crític viola el tabú de la unitat, que té tendència a l'organització totalitària. El crític divideix i es converteix, en la retòrica totalitària, en un dissident".

"Des que vaig començar a dedicar-me a la crítica als anys 80, l'únic tòpic que hem superat és que el crític és un creador frustrat", opinava Guillemon al debat organitzat dimecres a la llibreria La Calders, en què també van participar Ponç Puigdevall, Marina Porrás i Simona Škrabec. Primer des de l'*Avui* i més endavant des del suplement *Cultura/s* de *La Vanguardia*, Guillemon ha escrit cent-

'LA MORT DE CÈSAR', DE VINCENZO CAMUCCINI, QUADRE PINTAT ENTRE 1808 I 1809 I QUE ACTUALMENT ES POT VEURE A ROMA.

WIKIPEDIA